Enw'r Ymgeisydd	Rhif y Ganolfan	Rhif yr Ymgeisydd

CYD-BWYLLGOR ADDYSG CYMRU

Tystysgrif Gyffredinol Addysg Uwchradd

WELSH JOINT EDUCATION COMMITTEE

General Certificate of Secondary Education

165/51

HANES

MANYLEB A: ASTUDIAETHAU MANWL AC AMLINELLOL O AGWEDDAU AR HANES CYMRU/LLOEGR A'R BYD

PAPUR 1

ASTUDIAETH FANWL

01 – OES ELISABETH, 1558-1603

P.M. DYDD GWENER, 9 Mehefin 2006

1 awr (o arholiad 2 awr)

Cwestiynau a atebwyd	Swyddfa'n unig
Cw.1 (Gorfodol)	/20
Cw.	/25
CYFANSWM	/45

CYFARWYDDIADAU I YMGEISWYR

Ysgrifennwch eich enw, rhif y ganolfan a'ch rhif ymgeisydd yn y blychau ar ben y dudalen hon.

Atebwch Gwestiwn 1 (Adran A) **a** *naill ai* Cwestiwn 2 *neu* Gwestiwn 3 o Adran B.

Ysgrifennwch eich atebion ar y llinellau yn y llyfryn hwn. Defnyddiwch dudalennau ychwanegol os nad yw'r llinellau a ddarparwyd yn y llyfryn hwn yn ddigon. Ysgrifennwch eich enw ar bob tudalen ychwanegol a nodwch yn glir rif y cwestiwn rydych yn ei ateb. Rhowch eich tudalennau ychwanegol y tu mewn i'r llyfryn hwn.

GWYBODAETH I YMGEISWYR

Dangosir nifer y marciau sydd ar gael mewn cromfachau ar ddiwedd pob cwestiwn neu ran-gwestiwn.

Cewch farciau am ansawdd eich cyfathrebu ysgrifenedig.

I ennill y marciau llawn ar gyfer unrhyw gwestiwn, rhaid i'ch atebion fod yn berthnasol a rhaid iddynt wneud defnydd llawn o'r wybodaeth a ddarparwyd.

Ym mhob achos dylech gefnogi eich atebion trwy gyfeirio at eich gwybodaeth a'ch dealltwriaeth o'r pwnc a ddewiswyd.

Ni roddir tystysgrif i ymgeisydd a geir yn ymddwyn yn annheg yn ystod yr arholiad.

Examiner only
Arholwr yn unig

Atebwch Gwestiwn 1 yn Adran A a **naill ai** *Cwestiwn 2* **neu** *Gwestiwn 3 yn Adran B*.

ADRAN A

(GORFODOL)

1. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am wrthdaro crefyddol.

Astudiwch y ffynonellau isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn pob ffynhonnell. [20]

Ffynhonnell A

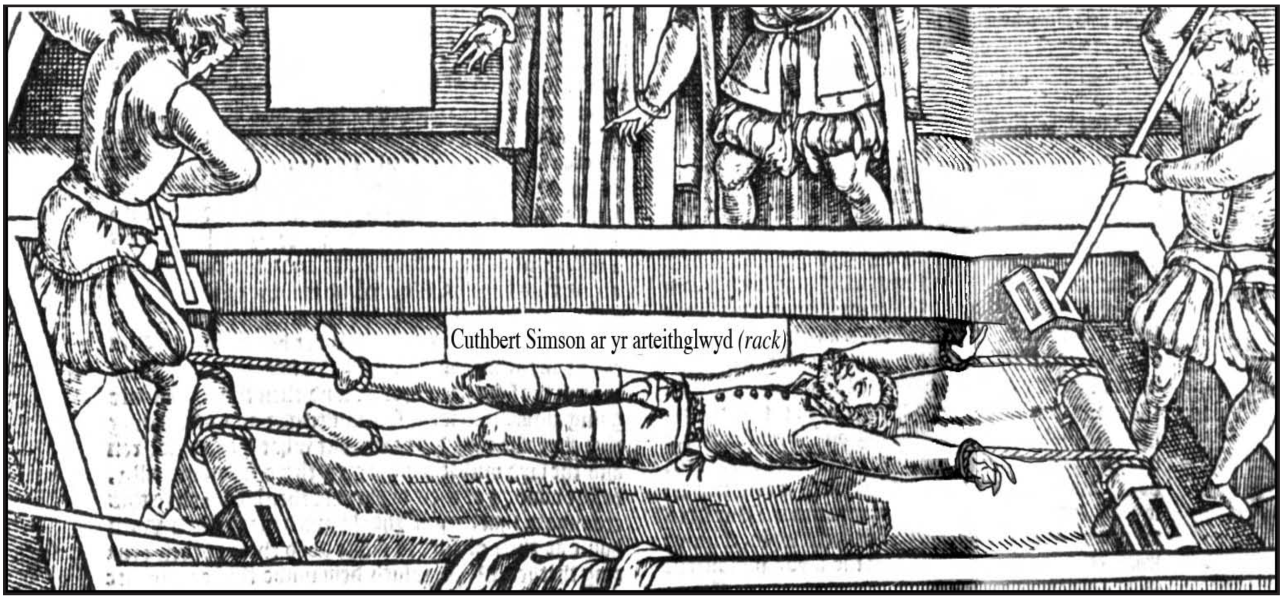

[Darlun yn dangos Pabydd yn cael ei arteithio]

(a) Defnyddiwch Ffynhonnell A, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i ddisgrifio sut roedd Elisabeth yn trin Pabyddion. [3]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell B

> Tra roedd y bygythiad gan y Pabyddion wedi dod i ben i bob pwrpas yn 1588, roedd y bygythiad gan y Piwritaniaid yn cynyddu o hyd. Yn 1588 penododd y Frenhines Archesgob Caergaint newydd, un a fyddai'n gorfodi'r Piwritaniaid i gadw'n ufudd i Eglwys Loegr.

[Rhan o *Elizabethan England,* a gyhoeddwyd gan y *Schools History Project* yn 1977]

(b) Defnyddiwch y wybodaeth yn Ffynhonnell B, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i egluro agweddau'r llywodraeth tuag at y Piwritaniaid. [4]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell C

> Rydym yn datgan bod Elisabeth yn haeddu'r ddedfryd o ysgymuno ac y bydd yn cael ei thorri allan o'r Eglwys. Rydym yn datgan hefyd y byddwn yn cymryd ei theitl honedig i'r deyrnas oddi arni ac rydym yn gorchymyn i bob un o'i phendefigion, ei deiliaid a'i phobl beidio ag ufuddhau i'w gorchmynion na'i deddfau.

[Rhan o'r Bwla Pabaidd *(Papal Bull)* yn ysgymuno Elisabeth o'r Eglwys Babyddol (1570)]

(c) Pa mor ddefnyddiol yw Ffynhonnell C fel tystiolaeth i hanesydd sy'n astudio'r berthynas rhwng Elisabeth a'r Pabyddion?
Eglurwch eich ateb trwy ddefnyddio'r ffynhonnell a'r hyn rydych chi'n ei wybod. [5]

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell CH

> Cafodd gobeithion Elisabeth y byddai pawb yn derbyn ei hardrefniant crefyddol eu herio'n fuan iawn. Roedd yn ymddangos iddi hi fod y Pabyddion yn fygythiad mwy difrifol i'r deyrnas na'r Piwritaniaid.

[Haneswyr modern, N.T. Malden a C. Folkard, yn ysgrifennu yn eu gwerslyfr hanes i ysgolion, *Elizabethan England* (1983)]

(ch) Yn Ffynhonnell CH mae'r awduron yn dweud bod y Pabyddion yn fwy o fygythiad i Elisabeth na'r Piwritaniaid.
A yw hynny'n ddehongliad dilys?
Yn eich ateb dylech ddefnyddio'r hyn rydych chi'n ei wybod am y testun, cyfeirio at y ffynonellau eraill sy'n berthnasol yn y cwestiwn hwn ac ystyried sut y daeth yr awduron i'r dehongliad hwn. [8]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

Examiner only
Arholwr yn unig

ADRAN B

Atebwch **naill ai** *Cwestiwn 2* **neu** *Gwestiwn 3*.

2. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am faterion tramor a morwrol.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn. [25]

GWYBODAETH
Yn ystod teyrnasiad Elisabeth, llwyddodd morwyr y frenhines i gynyddu ei dylanwad dramor. Mae'r darlun hwn yn dangos Syr Walter Raleigh yn glanio yn nhrefedigaeth Virginia yn 1584.

(a) (i) Beth oedd trefedigaeth? [2]

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

(ii) Eglurwch pam yr aeth morwyr oes Elisabeth ar fordeithiau darganfod. [4]

(iii) Pa mor llwyddiannus oedd Syr John Hawkins wrth sefydlu'r fasnach gaethion? [5]

Examiner only
Arholwr yn unig

(b) (i) Disgrifiwch y tactegau a ddefnyddiwyd gan longau Lloegr yn erbyn Armada Sbaen. [3]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

(ii) Eglurwch pam roedd gorchfygu Armada Sbaen yn bwysig. [4]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

(c) A oedd Elisabeth yn llwyddiannus ym mhob un o'i materion tramor a morwrol? Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]

Examiner only
Arholwr yn unig

3. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am fywyd cymdeithasol.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn. [25]

GWYBODAETH
Roedd baetio anifeiliaid yn boblogaidd yn oes Elisabeth. Mae'r darlun hwn yn dangos arena ar gyfer y math hwn o adloniant.

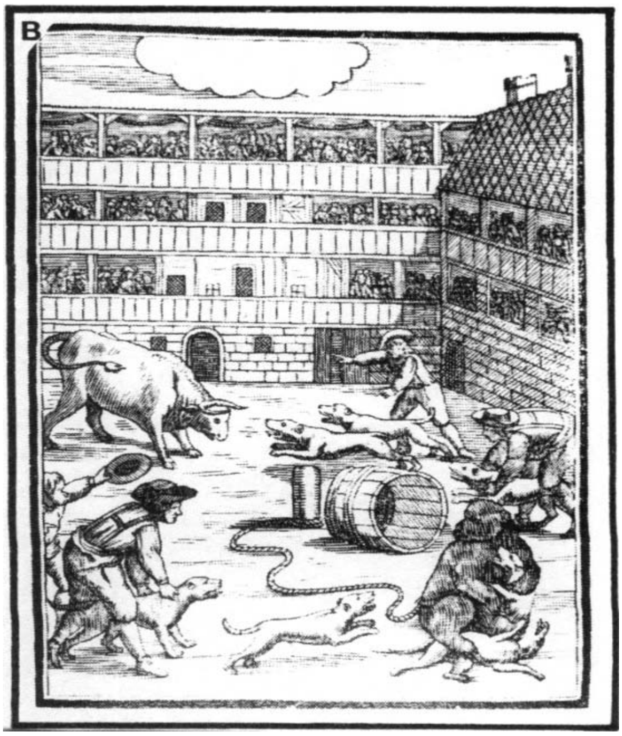

(a) (i) Beth oedd baetio teirw? [2]

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

(ii) Eglurwch pam roedd cymaint o dlodi yn ystod oes Elisabeth. [4]

(iii) Pa mor llwyddiannus oedd polisïau'r llywodraeth tuag at y tlodion? [5]

Examiner only
Arholwr yn unig

(b) (i) Disgrifiwch ffordd o fyw gŵr cyfoethog o oes Elisabeth. [3]

(ii) Eglurwch pam roedd y theatr yn boblogaidd yn Llundain yn ystod oes Elisabeth. [4]

Examiner only
Arholwr yn unig

(c) A oedd bywyd yn dda i bawb oedd yn byw yng Nghymru a Lloegr yn ystod oes Elisabeth? Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]